

Çizgi Dünyada Serüvenler

Resimlerle bir şeyler anlatmak oldukça eski bir gelenektir. Kökeni antik Mısır uygarlığının hiyeroglif yazısına dek uzanır. Resimlerle bir öykü anlatmak geleneği, Eski Yunan dönemine ait vazoların üzerine işlenmiş resimlerle anlatılan öykülerde de karşımıza çıkar. Çinliler de ipek kumaşlar üzerine çizdikleri resimlerle öyküler anlatırlardı. Bu tarihi örnekler, bir anlamda çizgi romanın ilk örnekleridir denebilir. Çizgi roman sanat mıdır? Bu soruya birçok kişi hiç duraksamadan evet yanıtını verecektir. Çizgi roman bir anlamda günümüzün masal anlatım biçimidir. Tıpkı masallarda olduğu gibi çizgi romanlarda da kahramanlar yaşlanmaz, ölmez ya da hayvanlar ve bitkiler, insanlar gibi konuşur, davranır. Olağanüstü olaylar olur, gerçeğe düş iç içe geçer. Bu özellikleriyle çizgi roman tıpkı masallar gibi, hem eğlendirir hem de bazı dersler verir.

Çizgi romanın gelişimi her ülkede farklı olmuştur. Dünya ülkelerinin toplumsal farklılıklarına bağlı olarak her ülkenin çizgi romanı da farklılıklar gösterir. Toplumda yaşanan değişimler de çizgi romanın içeriğinin değişmesine neden olur. Çizgi romanın içeriğini,

duruma göre daha sevimli, saldırgan, gerçekçi, içine kapanık ya da ilerici bir düzeye getirir.

Günümüz çizgi romanının öncüleri, ilk olarak on dokuzuncu yüzyılın ortalarında o zamanın gazete ve dergilerinde görülür. Bunlar daha çok karikatüre benzeyen çizgilerdir henüz. Çizgi romanlara İngilizce "comics" denmesi bundan kaynaklanır. Modern çizgi romanın ilk örneklerinin Avrupa'da ortaya çıkmasına karşın, olgunlaşması Amerika'da olmuştur. 1896'da New York World gazetesinde çıkan "Yellow Kid" (Sarı Çocuk) isimli çizgi dizisi, çizgi romanın başlangıcı olarak kabul edilir.

Çizgi roman 1907 yılında günlük gazete sayfalarında görülmeye başladı. 1910'larda artık gazete ve dergilerin ayrılmaz parçası olmuştu. Bir film şeridi gibi akıcı biçimde birbirini izleyen karelerin hareketliliğiyle çizerlerin düş gücü birleştiğinde, ortaya okuyucuların beğenerek okuduğu çizgi romanlar çıktı.

Sözelimi ABD'li çizer Harold Foster'ın 1912'de yayımlamaya başladığı Tarzan dizisi, gerçekçi çizgilerin kullanıldığı macera çizgi romanlarının ilkidir. 1938'de Jerry Siegel ve Joe Shuster'ın yarattığı "Superman" hem çizgi roman dünyasına olağanüstü güçlerle donanmış süper

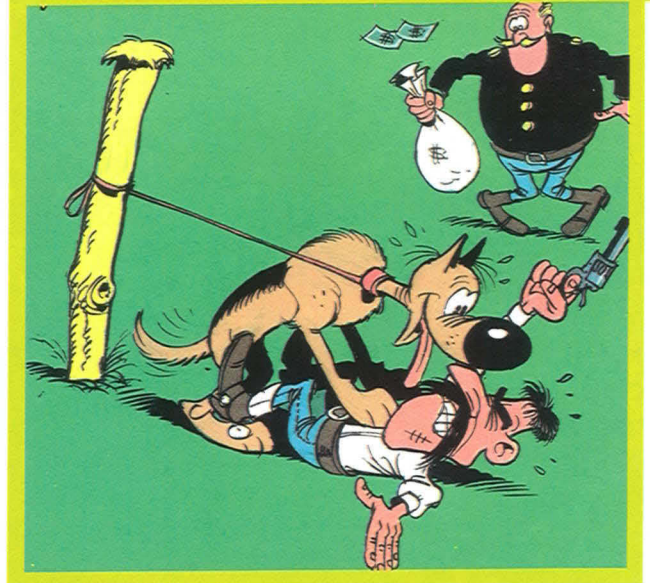

Avrupa çizgi roman dünyasında, gençlere yönelik olanla, yetişkinlere yönelik çizgi romanlar birlikte var olup okuyucularına ulaşabiliyorlar. Her ülkenin kendine özgü çizgi karakterleri olsa da bunlar zamanla başka ülkelerde de kendine hayran kitlesi bulabiliyor. Artık yaşamayan bir sanatçı, George Remmy ya da bilinen adıyla Herge, akla gelen ilk Avrupalı çizerd. Onun

kahraman tipini kazandırdı hem de çizgi roman dergilerinin ayrı bir yayın türü olarak gelişmesini sağladı. İlk kez bir çizgi roman gazete ve dergilerin bir sayfasında değil de bağımsız olarak ayrı bir dergi olarak sunuluyordu okuyuculara.

İkinci Dünya Savaşı sırasında çizgi romanlar çeşitlendi ve yaygınlaştı. Ne var ki savaş bittikten sonra bu dergiler içerdikleri şiddet öğeleri nedeniyle yaratıldıkları ülkelerde bile eleştirilir olmuştu. Bu suçlamalar karşısında çizgi roman yayımcıları bir dizi sınırlamayı yürürlüğe koyarak kendi kendilerini denetlemeye başladılar. Bu da İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemin mizah-karikatür ağırlıklı olmasına yol açtı. Walt Kelly'nin "Pogo"sı 1948'de, Mort Walker'ın "Beetle Bailey"sı (Hasbi Tembeler) ve Shulz'un "Snoopy"sı 1950'de yayın yaşamına girdi. Çağdaş çizgi romanın biçimlenmesiyle Avrupa ülkeleri uzun süre ABD'nin etkisinde kaldıysa da, bir süre sonra her ülke kendi çizgi roman anlayışını geliştirdi.

yarattığı Tintin (bizdeki adıyla Tenten) karakterini hepimiz tanıyoruz. Tenten 60 yılı aşkın süredir yayımlanıyor. Birçok dile de çevrilen bu çizgi roman, dünyaca sevilen dizilerden biri olmayı başlıyor.

gazetelerinde okudukları bir şey için fazladan para verip ayrı bir dergi almaya yanaşmadılar. Böyle olunca ilk çizgi roman dergisi "The Funnies" çok uzun ömürlü olamadı.

İlerleyen yıllar içinde ABD çizgi romanı gelişmesini sürdürdü. Başarılı olan çizgi roman dergilerinin yanında, kitap olarak basılan çizgi romanlar da piyasaya sürüldü. ABD çizgi romanının en göze çarpan karakterlerinden biri olan Superman'ın çizgi romanların kitap olarak satılmasında büyük etkisi olmuştu. Bu demir adam çok sevilmişti, onun sayesinde çizgi öyküler daha çok kişi tarafından okunur oldu. Superman'ın bu başarısını gören yayıncı ve çizerler başka süper kahramanlara da yöneldiler. Batman,

Fantastik Dörtlü, X-Man gibi olağanüstü güçleri olan süper kahramanların maceralarına yer verilen çizgi romanlar ABD'nin en gözde çizgi romanları oldu.

70'lerin sonlarına dek ABD'de çizgi roman dergileri "sat ya da iade et" yöntemiyle dağıtılıyordu. Buna göre yayıncılar satılacak dergi oranının çok üzerinde bir baskı yapmak zorundaydılar. Bastığı dergilerin yarısını satabilen bir yayıncı şanslı sayılıyordu. Yalnızca çizgi roman satan dükkânların yaygınlaşmasıyla birlikte büyük yayın şirketleri dergilerin bir kısmını bu dükkânlara verdiler. Bu her iki taraf için de kârlı bir durumdu. Çizgi roman dükkânları bu tarihten sonra çoğaldı. Amerika'da çizgi roman alışkanlığının yerleşmesine bu dükkânlar yardımcı oldu. Bu dükkânlarda çizgi romanların yerleşimi öylesine ayarlanmıştı ki rengârenk dergilerin düşsel dünyasına girmiş gibi oluyordunuz.

ABD'deki bu çizgi roman patlaması 1935'ten sonra Türkiye'ye de sıçradı. ABD'de gazetelerin renkli pazar sayfalarında ya da günlük gazetelerde bantlar halinde çıkan bu çizgi romanlar, Türkiye'de de gazetelerde ve çocuk dergilerinde kendini gösterdi. Bu yıllarda yayımlanmakta olan Haber gazetesi, senaryosunu ünlü polisiye yazarı Dashiell Hammet'in yazdığı ve Alex Raymond'un çizdiği Gizli Ajan X-9'un akıllara durgunluk veren maceralarını yayımlamaya karar verdi. Sonra buna Kızıl Maske ve Miki Fare'nin çizgi öykülerinden oluşan çizgi roman bantları da eklendi.

Yabancı çizerlerin ürettiği eserlerin yanı sıra Türk çizerleri de Cumhuriyet döneminde ortaya çıktı. 1928 yılında yapılan harf devrimini izleyen yıllarda okur-yazar oranının artması gazete ve dergilerin satışını yükseltmiş, bu da yeni bir karikatürcü kuşağının yetişmesine yol açmıştı. Bu kuşağın önemli temsilcilerinden biri olan Cemal Nadir Güler, Türkiye'de çizgi romanın öncülerindendi. Yarattığı çizgi dizilerin en başarılısı "Amcabey"di. Cemal Nadir'in büyükler için hazırladığı çizgi

romanlar yanında çocuklar için hazırladığı yapıtlar da olmuştı. İkinci Dünya Savaşı'nı izleyen yıllarda Türk basını

dünyaya açılmıştı; böylece çizgi romanlar gazete ve dergilerdeki vazgeçilmez yerini almakta

gecikmedi. Türk

sanatçıların yaratılarına daha çok mizah ve çocuk dergilerinde rastlanıyordu. Ramiz Gökçe'nin "Tombul Teyze ile Siska Dayı" gibi tek karelik çizileri, ve Selma Emiroğlu'nun "Karakedi Çetesi" bunlar arasındadır.

1950'li yıllar, Türkiye'de bağımsız çizgi roman dergilerinin yayımlanmaya başladığı yıllardır. Bunların en ünlüsü Pekos Bill adlı dergidir. Pekos Bill çeşitli adlarda uzun yıllar yayım yaşamını sürdürdü. Onu bugüne dek en sevilen çizgi roman olan Tom Miks izledi. Tom Miks o kadar beğenildi ki Türkiye'de çizgi romanla eşdeğer bir sözcük gibi kullanılmaya başladı. Aynı durum Teksas adıyla yayımlanan Çelik Blek'in serüvenleri için de geçerliydi. 1950'li yıllar karikatürcülerin yoğun olarak çizgi romana yöneldiği yıllardı. Bunlar arasında ilk öykülerini Aziz Nesin'in yazdığı ve Turhan Selçuk'un çizdiği "Abdulcanbaz"ı ve Oğuz Aral'ın "Utanmaz Adam"ını sayabiliriz. 1960'larda

Türkiye'de çizgi roman adına yaşanan en önemli gelişme, Suat Yalaz'ın çizdiği "Karaoğlan" adlı kahramandı. Tarihi bir ortamda geçen bu tür çizgi romanlar sevillecek, Karaoğlan'ı Tarkan, Malkoçoğlu gibi çizgi kahramanlar izleyecekti.

1970'ten sonra karikatürlerde olduğu gibi çizgi romanda da bir kıpırdanma görüldü. 1972 yılında karikatürcü ve çizgi romancı Oğuz Aral, Gırgır adındaki mizah dergisini çıkarmaya başladı. Gırgır, karikatüre olduğu kadar çizgi romana da sıkça yer verilen bir dergiydi. Oğuz Aral, en sevilen tiplerinden biri olan "Avanak Avni"yi ilk olarak Gırgır dergisinde yayımlamaya başladı. Nuri Kurtçebe'nin Gaddar Davut'u, Özden Ögrük'ün Çılgın Bediş'i bu yıllarda beğenilerek okunurdu. İlerleyen yıllarda çeşitli dergilerde Latif Demirci, Behiç Pek, Galip Tekin, Bülent Üstün gibi birçok çizer Türk okuyucusu tarafından beğeniyle izlendi.

Günümüzde çizgi roman sinema, fotoğraf gibi modern bir sanat dalı sayılıyor. Çizgi roman sık sık sekizinci sanat deyiminin kullanıldığını duyabilirsiniz. Çizgi romanların Türkiye'ye ilk kez girdiği yıllarda anne-babalar zararlı olduğunu düşündükleri

için çocuklarının çizgi roman ya da o zamanki söyleyişle Tommiks-Teksas okumasını istemezlerdi. Oysa günümüzde çizgi romanların düş gücünü geliştirdiği, popüler kültürün bir parçası olduğu biliniyor. Birçok sanatçı çizgi roman üzerinde çalışıyor, üniversitelerde çizgi roman üzerine bilimsel çalışmalar yapılıyor.

Gökhan Tok